

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ СТРАЖДАННЯ В ПОЕТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТ.

У статті розглядається семантико-стилістична характеристика експресем лексико-семантичного поля **страждання** в українському поетичному дискурсі другої половини ХХ ст. Установлено склад та ієрархію лексем, пов'язаних із поняттям **страждання** за лексикографічними джерелами та поетичними текстами. Простежено загальні тенденції та індивідуально-авторські параметри стилістичної і структурно-семантичної модифікації слів – носіїв семантики **страждання**, особливості їхнього контекстного змісту. Встановлено механізм змін у семантичній структурі цих слів, виявлено певні тенденції та ідіостильові особливості аналізованих авторів.

Ключові слова: лексичне значення, семантика, дискурс, епітет, метафора, асоціація, метафорична конструкція, персоніфікація, екзистенція.

Українська поезія другої половини ХХ ст. з її багатством мовних засобів і стилістичним (тропифігуральним) розмаїттям, модифікацією традиційної поетики – явище цікаве й оригінальне. Активні процеси розвитку художнього слова, що відбулися за цей час і супроводжувалися зміною світоглядних та буттєвих домінант, зумовили особливу зацікавленість дослідників окресленим періодом.

Теоретичні та ідіостилістичні проблеми лінгвоаналізу художнього тексту (з увагою до функціонування слова у відповідних текстових репрезентаціях), моделювання особливостей художньо-образного мово мислення висвітлено у працях багатьох учених, зокрема С. Єрмоленко, Н. Бабич, С. Бибик, Г. Вокальчук, М. Голянич, В. Калашника, Ю. Лазебника, Л. Лисиченко, А. Мойсієнка, Л. Пустовіт, Н. Сологуб, Л. Ставицької, С. Форманової. Лінгвісти насамперед звертають увагу на особливості художньої мови другої половини ХХ ст., зокрема проблеми, що стосуються розкриття специфіки поетичного слова (С. Єрмоленко, Т. Єщенко, Ю. Зуєнко, Л. Кравець, Ю. Лазебник, О. Маленко, О. Рудь, Л. Ставицька, Г. Сюта), внутрішньої форми слова (В. Русанівський, М. Голянич.) асоціативно-образної організації художніх текстів (А. Мойсієнко, В. Чабаненко), експресивного навантаження лінгвоодиниць (Н. Бойко, Г. Вокальчук, В. Чабаненко), художньо-естетичного розвитку традиційної поетичної лексики (Т. Беценко, В. Дятчук, С. Єрмоленко, В. Калашник, Л. Пустовіт) та процесів її збагачення (Н. Дах, Г. Вокальчук, В. Герман, О. Жижома, Ж. Колоїз), характеристики ідіостилію письменника (Н. Бабич, А. Бондаренко, Л. Невідомська, Л. Тиха) тощо.

Поглиблену методику осягнення мовно-естетичної системи художнього твору «на рівні лексико-семантичного ізоморфізму жанрових образних систем» запропонувала Л. О. Ставицька [13, с. 7]. Визначаючи доміанти ідіостилів М. Хвильового, А. Головка, Г. Косинки, П. Панча, М. Івченка, А. Любченка, В. Підмогильного, дослідниця вперше в українській лінгвостилістиці зосередила увагу на лексико-семантичній організації символічних паралелей, розглянула системні зв'язки темпоральних лексем, астронімів, назв пір року (*осінь*), окреслила вичерпний лексико-семантичний мовообраз міста, схарактеризувала систему одоративних, колірних, музичних образів, квіткових номінацій як мовних знаків символістського типу мовомислення.

У зв'язку з означеним вище підкреслюємо, що в останні три десятиліття в українській лінгвостилістиці метод структурування лексико-семантичного поля (далі – ЛСП) набув поширення не тільки стосовно стратифікації лексичного корпусу мови, окремих ідіостилів, а й для вивчення різних за жанровим спрямуванням художніх творів.

Незважаючи на безумовну наукову новизну, вагомість висновків і спостережень дослідників, сьогодні цілісне уявлення про поетичну картину світу, маніфестовану українською поезією означеного періоду, зокрема лексико-семантичне поле **страждання**, поки що не сформоване. Отже, існує проблема виявлення й аналізу семантико-стилістичних домінант на означення **страждання** в українському поетичному дискурсі другої половини ХХ ст., потреба в розв'язанні якої зумовлює і актуальність обраної теми нашої розвідки.

Мета роботи – визначити особливості семантичного наповнення експресем лексико-семантичного поля **страждання** як домінантних засобів художньої мовотворчості поетів другої половини ХХ ст., з'ясувати їхню роль у вербалізації індивідуально-авторської картини світу задекларованого періоду.

Мета статті зумовлює такі **завдання**: виявити лексеми лексико-семантичного поля **страждання**, здійснити частковий компонентний аналіз значень слів, виявити особливості їх використання, простежити загальні тенденції та індивідуально-авторські параметри стилістичної та структурно-семантичної модифікації слів – носіїв семантики **страждання**, особливості їхнього контекстного змісту в українському поетичному дискурсі другої половини ХХ ст.

Питання про суть і смисл **страждання** існу-

ють від того часу, відколи людина почала мислити. Залежно від епохи та рівня цивілізації співвідношення людина – світ змінювались, тому трактування феномену *страждання* отримувало все нові і нові інтерпретації. Антропоцентричний підхід дещо вивисив місце людини серед природи за здатністю до аналізу й осмислення свого буття, тому питання про причину і суть страждання набуло особливої актуальності.

Науковці різних галузей трактують поняття *страждання* неодинаково. Мовознавці визначають, що *страждання* – це 1) дія за значенням *страждати*; 2) вияв фізичного чи морального болю [12, IX, с. 748]; відповідно *страждати*: 1) *зазнавати сильного фізичного болю, мучитися від нього, мордуватися*; 2) *мати яку-небудь недугу; хворіти*; 3) *зазнавати моральних мук, переживань*; 4) *зазнавати утисків, переслідувань через кого-чого небудь і в ім'я когось, чогось-небудь* [6, III, с. 448].

Зазвичай страждання порівнюють зі злом, і тому виникає питання: чому зло існує? Тобто можна перефразувати: чому люди страждають? Чому страждають невинні? Як поєднуються уява про доброго Бога з реальністю зла та страждань? Чи можна побачити позитивний сенс у стражданнях? Відповіді на ці та інші запитання ми шукаємо в Біблії. Адже в Біблії наявна і тема, і проблема, і факт страждання.

Страждання з психологічного погляду – «це негативний емоційний стан, пов'язаний з одержаною інформацією (достовірною чи недостовірною) про неможливе задоволення важливих життєвих потреб, яке до цього моменту уявляється більш або менш можливим, найчастіше виявляється у формі емоційного стресу» [11, с. 233].

Джерелами стимуляції страждання вчені-психологи називають біль, сум, голод, холод, тугу, горе, розчарування, невдачу, втрату. Як бачимо, лексеми *біль, сум, туга, горе* фігурують не тільки в лінгвістиці. І хоча мовознавці дають визначення *страждання*, а психологи пояснюють феномен *страждання* з погляду свідомості та відображення поведінки людини в суспільстві на її нервовій системі і загальному емоційному стані, в комплексі ці дві науки дають змогу зрозуміти природу страждання.

Оскільки ключові лексеми *біль, жаль, туга, печаль, скорбота, самотність, крик зойк, стогін, сльози, плакати, ридати*, що складають «піраміду страждання» в поезиці В. Симоненка, В. Стуса, Л. Костенко, Б. Олійника, Д. Павличка взаємопов'язані і становлять синонімічні ряди, то це уможливило віднести їх до одного лексико-семантичного поля *страждання*.

Як зазначає А. Бондаренко, страждання виявляє в творах В. Стуса загальнолюдський філософський зміст – «по вітчизні вічні страсті» – од-

вічний болісний пошук людиною втраченого раю, обітваної землі, не лише як індивідуального, територіального, соціокультурного середовища, а насамперед як пристановища духу, гармонії всередині внутрішнього світу» [1, с. 48].

На вершині ціннісної ієрархії авторської мовно-поетичної системи перебуває лексема *біль*. ВТСУМ вказує, що *біль* – це відчуття фізичного страждання [2, с. 48]. «Вірші ті – оголений біль» [6, с. 138]. Через *біль* матеріалізується усвідомлення поетом своєї творчої індивідуальності та неповторності свого шляху-дороги. Це одночасно й каталізатор творчості (*так тяжко мною пише біль* [14, с. 106]), і її результат (*І ти підносишся гінкий, як слово – біль* [14, с. 183]). «Зрештою сам ліричний об'єкт Стусових поезій може окреслюватися через метафоризовану сполуку «кавалок болю», де це почуття розглядається як перспектива самоформування, знаходження себе – подібно до того, як із шматка глини скульптор робить свій витвір» [1, с. 49]: *Мені здається, що живу не я, / а інший хтось живе за мене в світі / в моїй подобі. Ні очей, ні вух, / ні рук, ні ніг, ні рота. Очуждений / в своєму тілі. І кавалок болю, / і самозамкнений, у тьму щий / тьмі завис* [14, с. 155].

Спостережено, щов поетичних текстах В. Стуса лексема *біль* метафоризується. Отже, вона виконує роль особи, має її ознаки або ж виступає у ролі особи (*біль німіє, біль стрибає, валує, біль грає, біль сповиває*): *Хай мовкне горе і німіє біль, / одягнені у камінь, мов у панцир* [14, с. 64]; *Як Господь нас оком поминає, / тоді, болю, грай без кунтуша!* [14, с. 9]; *стрибнув біль геть і срібним / павуком геть посмугами / обсотив свічадо* [14, с. 135].

«Біль, – зауважує А. Бондаренко, – реалізується у спектрі дотикових, світлотіньових, відчуттєвих властивостей, акустичних параметрів (*грім болю, голос болю, відлуння болю, крик болю, зойк болю*), досягаючи особливої виразності в опрідмечені (*овали болю*) [1, с. 49].

Власну мікропарадигму експресивності *біль* створюють прикметникові словосполучення *вечоровий біль, пелехатий біль, чорнобривий засмучений біль, маленький біль, променистий біль, лагідний біль, загусклий біль* тощо.

Стилістично маркованими у творах поета є тавтологічні звороти *біль болю, крик крику, самота самоти*. М. Павлишин називає такі конструкції «поняття уквадраті» [9, с. 159]. Якісний його бік – «у підсиленні, акцентуації шляхом взаємодії однакових понять у складі мікрообразу, їх смислової квінтесенції: *біль болю* – це *біль* у найвищому вияві його сутності» [1, с. 50].

У поетичному словнику Д. Павличка експресивна *біль* виявляє безпосередній зв'язок із семантичними площинами:

- 'дитинство': *Я битий був малим. І кінь ме-*

ні на вухо / Шепнув: "Терпи, не плач! Переболить, братухо! / Донині ще болить, бо я не сплакав біль. / О коню, коню мій, як вчив ти легкодухо! [8, с. 114], де в індивідуальній інтерпретації Д. Павличка в метафоричній сполучі *бо я не сплакав біль* образ *біль* інтенсифікує вияв психологічного і фізичного стану дитини.

- 'спогади про батька': *Між мозолями сині розколини, / Наче між горами ріки сині. / Біль їхній тихий і безконечний, / тече і спадає в небесну синь* [8, с. 57]. Лексико-семантичне мікрополе «біль» розширюють епітетні означення *тихий і безконечний*.

- 'життя та смерть': *Я над глибинами того болю / В думці, неначе в ракеті згораю. / О космосе мій! О космосе труду! / Не знаю твого ні початку, ні краю!* [8, с. 57]; *Гули не пізнані ще нами зорі / В згасаючому всесвіті чола. / На скелях болю в чорній порожнечі / Вони померли... і його труна / Нам обривала руки молодечі* [8, с. 92]. Відчуття, переживання болю вербалізують оригінальні образи, основу яких становлять метафоричні механізми (генитивні метафори: *скелі болю, глибини болю*).

В ідіостилі В. Симоненка спостерігаємо контекстну семантику, оказіональне звучання цього мовного знака, який засвідчує інтенсивний стилістичний розвиток психоемоційного стану відчуття людини: *Я жив не раз, хоч не в одній оправі, / Вмирав не раз і знову воскресав, / Серця ми людськими, мов камінь воскресав, / втопивши біль у віковій заграві* [10, с. 73]; *Біль у груді мої закрадається вужем, / відчай груді мої розпанахує, рве* [10, с. 106].

У тому ж мовно-мисленнєвому та аксіологічному ракурсі окреслює образ *біль* М. Вінграновський: *І коли ж у розпачну хвилину / Гриз я землю з болю у гаю, / Ти будив копитом Україну / Й журно ржав на молодість мою* [3, с. 99]; *Я задихаюсь! Біль – до млости! / Я всі прокляття роз прокляв / І, фіолетовий від злості, / Ножами серце обіклав* [3, с. 137]. Моделювання паронімічного ряду у рамках єдиного віршованого фрагменту (*прокляття розпрокляв*) – це внутрішня ідіостильова ознака поезії М. Вінграновського.

Помічено, що концептуально важливим для окреслення психологічного образу людини є експресема *біль, болить* в поетичному дискурсі Б. Олійника: *Солов'ям вишнево одспівається, / Журавлям осінньо відболить* [7, с. 180]; *Тільки сніг, наче сіль, / Опадає на біль / За тобою* [7, с. 243]; *А ночі тягли крізь ночі / Сухого безпліддя біль* [7, с. 234]; *І так спадають дні, немов рубці / Тамують біль* [7, с. 83].

Про певну стереотипність асоціацій, навіюваних звуковим образом слова *біль*, свідчать паралельні актуалізовані співвіднесення в поетичному дискурсі М. Вінграновського та Б. Олійника: *Ми з вами*

ідемо дорогою старою, / Дорогою старою, по дорозі / І болі не болять мені [3, с. 175]; *Зболений одним наскрізним болем, / У нейлонових спіножених роках, / Прокотився я перекотиполом / По дівочих снах та іменах* [3, с. 126]; *Вітчизно – сльозе – мріє – сну, / Прийми болінь моїх весну* [3, с. 143]; *Стодоли дум – в одну стодолу / Любов болить! Любов болить* [3, с. 165]; *Відлеbedіла, ніби мить, / Як дивен сон – поза літами. / А щось болить... / А щось болить – / позамітало* [7, с. 289].

Порівняльні конструкції набувають більшої виразності завдяки атракції співзвучних слів: *А ти заплакала й пішла...[...]/ Та затверділий біль в очах, / Та той вогонь, що не дочах* [3, с. 204]. Мовно-естетичне чуття автора підтверджує вибір епітета *затверділий*, який надає емоційно-оцінного забарвлення усьому поетичному мікроконтекстові: *Раптом серце защеміло (біль – як злива)* [7, с. 42]. Екзистенційна семантика вербалізується тут через порівняння *біль – як злива*.

Освіження образності вислову з лексемою *біль* спостерігаємо в різних структурних типах метафор: *Краплина щастя, виказана болем, / До ранку світиться* [3, с. 194].

Регулярність текстової реалізації паронімізованої епітетної сполуки *білий біль*, систематичність і частотність її повторювання дає підстави кваліфікувати цю метафору у різних поетів як формульну. Наприклад: *Чи білий біль мій, а чи / полудневий / непроминальний сон / мій* [14, с. 78]; *Болем збілілим безмовно кричать* [7, с. 60]; *Чорні ризи отців. Біла паморозь болю* [7, с. 251].

Через тропеїчні побудови розкриваються та нові складники семантичних поетизмів *жаль, туга, журба, смуток, печаль*, розширюється їх асоціативний зміст. Слово *жаль* може виражати ставлення мовця до висловлюваного, і, зважаючи на семантику цього поняття, це або шкодування за чимось, або відречення від чого-небудь: *Ой не жаль мені / ані того, що стеряв, / Та й не жаль мені, / що позбувся навіки. / Тільки жаль мені, / що прожив, ніби крав, / невідомо нащо і звідки. / Ой не жаль мені, що замало жив, / Тільки жаль мені, що залишу* [14, с. 121].

Показ психоемоційного стану через слово *жаль* спостерігаємо в поезії Василя Симоненка: *Є в коханні і будні свята, / Є у ньому радість і жаль* [10, с. 133]; *Ні я б не став тебе вогнем палити / З тобою розквітався без жалю* [10, с. 78].

Важливий атрибут душевного стану поетеси Ліни Костенко – *печаль* як відчуття небайдужості, тривоги. Через градацію виміру цього відчуття Ліна Костенко передає його крайню межу, що стає підставою для переходу в іншу якість – розпач змінюється надією: *Душа пройшла всі стадії печалі / Тепер уже сміятися пора* [4, с. 226].

Серед помічених оригінальних означень до

слова *печаль* назвемо й такі: *пронизлива печаль, сонячна печаль, гірка печаль світань: Кибиток кочових, ребристі халабуди / Пронизлива печаль... Віки. Віки. Віки...* [4, с. 406]. *Пронизлива печаль* в даному контексті корелює із семою 'час': *О плем'я кочове! Ти згадуєш Панаушу? / Ту сонячну печаль високого чола* [4, с. 410]. Означення *сонячна печаль* позитивно характеризує героїню, підкреслює ностальгійні почуття і відчуття: *Сама втекла в сніги, у глухомань, / щоб віднайти душевну рівновагу. / І віднайшла – гірку печаль світань. / І п'ю, немов невиброджену брагу* [4, с. 293].

У такому ж ракурсі розгортаються асоціативні зв'язки лексеми *печаль* у інших авторів. До прикладу, у М. Вінграновського: *Печаль моя, щаслива і гірка: / Замало друзів, обраних навіки. / Вони живуть, немов пустельні ріки, / Бо часто гинуть в сонці і пісках* [3, с. 81]; *Цю жінку я люблю. Така моя печаль. / Така моя тривога і турбота* [3, с. 174].

Індивідуальне сприйняття *печалі* у того ж автора ілюструють персоніфікації з метафорично-оцінними епітетами: *В душі моїй печаль стоїть неждана, / Печаль моя щаслива і гірка. / Переді мною далеч осіянна* [3, с. 87]; *Мовчить печаль, і сум мовчить у сумі. / І ти мовчиш. Мовчання й те мовчить* [3, с. 140].

Сема 'печаль' наявна і в активно вживаному синонімі *туга* з посиленою конотацією означуваного. Семантику та експресивність стрижневої номінації в такому разі визначає контекст: у *тузівічної розлуки* [14, с. 99]; *смертельна туга плакала оранно* [14, с. 225].

Естетично модифіковані вияви мають епітети до слова *туга* в поезії Б. Олійника: *Ти вища, ніж мати, вознесена іменем «Божя» [...] / Прийди і врачуй матерів із гірких полинів / Що в тузі сирітській уже не чекають синів* [7, с. 53]. Епітет *сирітська* екстрапольовано в площину 'війни', як і порівняння в наступному мікроконтексті: *І тривога їй кригою падає на серце* [7, с. 39]. Автор передає через порівняння *тривога їй кригою падає на серце* біль і страждання матерів, які втратили синів на війні.

Спостережено, що наоснові предикативних метафор із лексемою *печаль* розвинувся ряд образних значень в поезії Василя Симоненка і Бориса Олійника: *І нащо йому, малому, знати, / Що печаль сосе, немов змія, / Що для мене найпомітнішим катом / Стане совість змучена моя* [10, с. 111]; *Пливе печаль. Біліють смолоскипи / Грайливо пофарбованих ялин – / Вони стоять, немов у червні лити, / Забрівши в сивий і густий полин* [10, с. 261]; *Тільки пізніше осіннім рейсом / Завітала до мене печаль* [10, с. 53]; *Полиняло, оджовтіло, заголубіло. / Всі печалі мої встигли на експрес...* [7, с. 96]. Отже, абстрактна семантика лексеми *печаль* персоніфікується, набуваючи рис і властивостей людини.

Так, знакова для фольклорної поетики установлена характеристика *темна печаль, чужа печаль* актуальна для творчості Дмитра Павличка: *Стояв і плакав я коло труни / Максима Рильського в печалі темній* [8, с. 100]; *Не раз я чую в голосі своїм / Чужу печаль, чужої злості грім* [8, с. 112].

Отже, через образи *журби, печалі, туги, тривоги, жалю* констатовано внутрішній стан пригніченості, самотності, моральної некомфортності ліричного героя в поетичних контекстах, до прикладу: *Я їду! Все лишилось вдома: / Турботи, книги, надиху содома... / Та наді мною зблискує печаль, / Як линва, над дорогою парома* [8, с. 118]. Таке авторське психологічне налаштування відбиває дієслівна метафора *зблискує печаль* і порівняння як *линва над дорогою парома*.

Експресема *печаль* у наступних мікроконтекстах Б. Олійника екстрапольована в площину часу і простору: *Я ж не камінь, та ж не дерево. / То допоки – отвічай: / Я на цім, ти – на тому березі, / Посередині – печаль* [7, с. 263]; *Таку печаль відчують час і простір / Що навіть кутий з каменю / Апостол / Ледь стримає за вією сльозу* [7, с. 313]; *На цій горі, на пагорбі печалі, / Де все болить – від квітки до хреста, – / Ідуть дощі вдовиними плачами... / На цій горі, на пагорбі печалі, / Німіє слово і мовчать уста* [7, с. 262].

Семантично навантаженими в екзистенційно маркованих контекстах виступає предикативна *печаль відчують час і простір* та генітивна *на пагорбі печалі* метафори.

Через образ *туги* М. Вінграновський передає емоційну залежність українців від землі, від рідної домівки, ностальгійні мотиви: *Я хочу розказати вам / Про наші ріки невеликі, [...] / Щоб вовіки / Світлось голубе ім'я / У нашій долі і дорозі, / Щоб в їхній голубій тривозі / Тривога ваша і моя / Була присутня ношедено* [3, с. 233].

Ностальгійно-ліричну тональність поетичних висловів Б. Олійника розвиває когнітивна модель *людина – час*. Це засвідчують складні порівняльні та метафоричні комплекси з лексемами *жура, журба*, за якими віддалено відчутні звичні побутові та ментальні асоціації: *Я додому прийшов. Прихилився як верба. / Триста лих мені дивляться ввічі / То за віщо до всього ще й ця журба / Ах за віщо, за віщо, за віщо? [7, с. 180]; І летять гуси, і летять журавлики, / І літа мої листом осипаються. / Тільки й досі ще молода жура моя / За четвертою хатою кінчається* [7, с. 104].

У мові аналізованої поезії вицленуємо й паронімічні кореляти з лексемою *жура*: *Та якось негадано дух діловий чоловіка / Прониже проклята жахка журавлина жура* [7, с. 92].

Здійснений аналіз свідчить, що характер семантичного наповнення експресем *біль, жаль, туга, журба, печаль*, їхня стилістична роль у мо-

вотворчості означеного періоду визначені не тільки національно-культурними установками, а й індивідуально-авторським світобаченням.

Так, експресема *біль* перебуває на вершині ціннісної ієрархії авторської мовно-поетичної системи ЛСП *страждання*. У В. Стуса *біль* матеріалізується усвідомленням поета своєї творчої індивідуальності та неповторності свого шляху-дороги. В ідіостилі В. Симоненка спостерігаємо контекстну семантику, оказіональне звучання цього мовного знака, який засвідчує інтенсивний стилістичний розвиток психоемоційного стану відчуття людини: *Біль у груді мої закрадається вужем*. Через образ *туги* М. Вінграновський передає емоційну залежність українців від землі, від рідної домівки. Експресема *тривога*, *туга* ЛСП *страждання* в поетичному дискурсі Б. Олійника екстрапольовані в семантичну площину 'війни'. Через образи *журби*, *печалі*, *туги*, *тривоги*, *жалью* констатовано внутрішній стан пригніченості, самотності, моральної некомфортності ліричного героя в поетичних контекстах Д. Павличка. А експресема *біль* виявляє безпосередній зв'язок із такими семантичними площинами, як '*дитинство*', '*спогади про батька*', '*життя та смерть*'.

Отже, через тропейні будови розкриваються нові складники семантичних поетизмів *біль*, *туга*, *журба*, *печаль*, *жаль*, особливості їхнього контекстного змісту, що виявляє певні тенденції та ідіостильові особливості аналізованих авторів.

Загалом стаття не окреслює всього кола проблематики дослідження ЛСП *страждання*, однак це не применшує важливості тих концептуальних висновків, які можуть стати основою для теоретичного узагальнення мовознавчих підходів до цієї проблеми.

Перспективи подальшого наукового дослідження означеної проблеми пов'язуємо з доклад-

ним аналізом ЛСП *страждання* експресемами *сльози*, *зойк*, *крик*, *плакати*, *ридати* в поетичному дискурсі другої половини ХХ ст.

Література

1. Бондаренко А. І. Лексична парадигма «страждання» в поетиці В. Стуса / А. Бондаренко // Мовознавство. – 1995. – № 2–3. – С. 47–54.
2. Великий тлумачний словник української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К., Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.
3. Вінграновський М. Вибрані твори : [у 3х т.] / М. Вінграновський. – Тернопіль : Богдан, 2004. – Т1. – 400 с.
4. Костенко Л. Вибране / Л. Костенко. – К., 1989. – 559 с.
5. Новий тлумачний словник української мови : [у 3х т.]. – К. : Аконіт, 2003. – Т. 3. – 862 с.
6. Осієнко В. Ми канемо у вічність молодими... / В. Осієнко // Вітчизна. – 1994. – № 7–8. – С. 138–144.
7. Олійник Б. Вибрані твори : [у 2х т.] / Б. Олійник. – К. : Дніпро, 1985. – Т 1. – 269 с.
8. Павличко Д. Вибрані твори : [у 2х т.] / Д. Павличко. – К. : Дніпро, 1979.
9. Павлишин М. Квадратура круга : прологомени до оцінки В. Стуса / М. Павлишин // Всесвіт. – 1993. – №11. – С. 159–162.
10. Симоненко В. Зажинок / В. Симоненко. – Черкаси : Брама – Україна, 2011. – 536 с.
11. Скипниченко О. Загальна психологія : підручник / О. Скипниченко, Л. Долинська, З. Огороднійчук та ін. – К. : Либідь, 2005. – 464 с.
12. Словник української мови : [в 11и т.]. – К. : Наук.думка, 1970–1980.
13. Ставицька Л. О. Естетика слова в українській поезії 10–30 рр. ХХ ст. / Л. О. Ставицька. – К. : Правда Ярославічів, 2000. – 154 с.
14. Стус В. Палімпсести. Вибране / В. Стус. – К. : Факт, 2006. – 432 с.

В статтє рассматривается семантико-стилистическая характеристика экспресем лексико-семантического поля страдания в поэтическом дискурсе второй половины ХХ в. Рассмотрены состав и иерархия лексем, относящихся к понятию страдания за лексикографическими источниками и поэтическими текстами. Установлены общие тенденции, индивидуально-авторские параметры стилистической и структурно-семантической модификации слов-носителей семантики страдания, особенности их контекстуального значения. Определен механизм изменений в семантической структуре этих слов, а также некоторые тенденции индивидуальных особенностей анализированных авторов.

Ключевые слова: лексическое значение, семантика, дискурс, эпитет, метафора, ассоциация, метафорическая конструкция, персонификация, экзистенция.

The article deals with semantic and stylistic characteristics of lexico-semantic field of suffering in a poetic discourse of the second half of the twentieth century. It determines composition and hierarchy of lexemes associated with the concept of suffering based on the lexicographic sources and poetic texts. The article traces general trends and individual authors' parameters of stylistic and structural-semantic modification of words - the carriers of semantic of suffering, especially in their contextual content. It identifies the mechanism of changes in the semantic structure of these words, certain trends and individual stylistic features of the examined authors.

Keywords: lexical meaning, semantics, discourse, epithet, metaphor, association, metaphoric structure, personalization, existence.